

Případová studie

Jaká může být úloha nového samosprávného územního celku jakým je Jihomoravský kraj při řešení konkrétního problému, se pokouší nastínit následující případová studie. Téma, které se v oblasti životního prostředí stalo jedním z nejdiskutovanějších a mediálně nejčastěji prezentovaných v posledních dvou letech v Brně je problematika špatné kvality vody v Brněnské údolní nádrži. Zdánlivě lokální problém, jehož příčiny však spočívají v dlouhodobém negativním působení člověka na přírodu v celém povodí Svatky, nemá jednoduché řešení. Povodí Svatky leží na území dvou krajů: kraje Jihomoravského a kraje Vysočina. Tyto dva kraje spolu tvoří region z pohledu Evropské unie označený jako NUTS 2 Jihovýchod. Pro území celků NUTS 2 je vypracován Regionální operační program (ROP), který je součástí národního rozvojového plánu České republiky. Hledají se regionální projekty, které by mohly být financovány z programů EU. Přitom splnění podmínek ochrany vod a limitů vyplývajících z legislativy EU o vodách si vyžádá obrovské finanční prostředky. Případová studie se pokusí prokázat, že projekt zaměřený na ozdravení povodí řeky Svatky může být takovým pilotním projektem, na kterém mohou kraje spolupracovat v rámci struktury NUTS 2, a že může prokázat významnou roli regionálních samospráv při koordinaci dlouhodobých projektů se zapojením množství partnerů.

Úvod:

Kvalita vody v přehradní nádrži je posledních zhruba 15 let tak špatná, že vážně narušuje rekreační využívání nádrže obyvateli Brna. Přehrada, kterou v letním období využívaly tisíce lidí ke koupání, slunění, provozování vodních sportů a rybaření, se tak po většinu léta stává pouze místem k procházkám a na bývalou slávu upozorňují jen po většinu roku zavřené nesčetné stánky a rekreační zařízení.

Co se tedy s přehradou stalo? Tuto otázku si již v roce 1993 položili odborníci a zástupci nevládních organizací. Ve spolupráci Základní organizace ČSOP Veronica, Hydrobiologické laboratoře Moravského zemského muzea, ČSAV a dalších odborníků tak vznikla výstava s názvem „Proč kvete brněnská přehrada?“, která se zabývala příčinou vzniku vodního květu v nádrži. Závěry tehdejší odborné diskuse byly zřejmé: Do vody v nádrži se přítokem dostává příliš mnoho živin a ty jsou pak příčinou přemnožení vodních mikroorganismů. Již tehdy se objevily první informace o toxicitě produktů těchto organismů a o nebezpečí pro lidské zdraví. Přehrada sice od té doby přestala mít pro Brno význam jako zdroj pitné vody (spotřeba vody se s uvolněním cen postupně snižovala, takže většina potřeby byla pokryta z podzemních zdrojů přiváděných březovským vodovodem), ale koupání bylo možné čím dál kratší dobu.

Již tradicí se stal zákaz koupání, který každý rok pravidelně vydávala hygienická stanice. Přesto, že postupem času byla realizována některá dílčí opatření (byly vybudovány některé komunální ČOV, na přehradě bylo zahájeno budování splaškové kanalizace), Odbor životního prostředí Magistrátu města Brna provádí pravidelný monitoring výskytu a životního cyklu řas a sinic, situace v nádrži se nezlepšuje. Přesto, že městu Brnu stav nádrže není lhostejný, týká se přece především jeho obyvatel, nemělo město kompetence ani partnera pro řešení tak rozsáhlého problému. Navíc ani neexistoval jednoznačný názor na to, která opatření povedou k dosažení cíle a chyběly finanční prostředky na jejich případné uskutečnění. Již tehdy bylo zřejmé, že odstranění příčin problému si vyžádá nemalé finanční prostředky, které budou vydány různými subjekty.

Analýza problému a aktivit uskutečněných v roce 2000-2002

- do analýzy byly zařazeny aktivity, které mohou mít význam z pohledu získávání politické a veřejné podpory, přípravy, organizačního zabezpečení a financování projektu. Analýza aktivit byla zpracována z pohledu nevládních organizací a zdroje informací jsou kromě aktivit s přímou účastí neziskového sektoru získávány ze zdrojů publikovaných nebo veřejně přístupných.

1. Příprava a projednávání Regionálního operačního programu NUTS 2 Jihovýchod.

Regionální operační programy budou hrát klíčovou roli při plánování a využívání předvstupních a následně strukturálních fondů EU v České republice a opatření navržená v ROP budou proto financována především z těchto fondů. Pro každý region NUTS II byl zpracován do konce roku 2000 jeden ROP. Nevládní organizace byly přizvány do pracovních skupin v souladu s metodikou přípravy ROP. Snahou zástupců ČSOP v pracovní skupině pro životní prostředí bylo prosadit jako jednu z priorit komplexní řešení kvality vody.

V analytické části konzultačního dokumentu ROP NUTS 2 Jihovýchod je kvalita povrchových vod v JMK hodnocena následovně. „Nadprůměrně je znečištěna zejména řeka Morava a Svratka v Brněnské přehradě, Oslava v Mostišské nádrži, Jihlava pod městem Jihlavou a řada úseků řeky Dyje.“ Zástupci nevládních organizací se snažili problematiku brněnské přehrady a povodí Svratky prosadit jako jednu z priorit ROP pro NUTS 2 Jihovýchod, čímž by byla otevřena cesta pro financování tohoto rozsáhlého projektu z evropských fondů. V poslední verzi dokumentu, schválené Řídícím a monitorovacím výborem na konci roku 2000 je v kapitole životní prostředí tato problematika řešena pouze obecně jako prosazení zásad trvale udržitelného rozvoje v ochraně a tvorbě kulturní krajiny a omezování negativních dopadů lidské činnosti na životní prostředí

2. Program rozvoje Jihomoravského kraje (PRK)

V roce 1999 byly zároveň zahájeny práce na přípravě strategií jednotlivých krajů a posléze na přípravě Programu rozvoje, nejprve brněnského, posléze Jihomoravského kraje. Po historicky prvních volbách krajských zastupitelstev na podzim roku 2000 byly vytvořeny nové pracovní skupiny, které se znovu začaly dokumentem zabývat. V pracovních skupinách byli zastoupeni zástupci nevládních organizací, v té době již oficiálně zvolení Regionální konferencí Nestátních neziskových organizací. V pracovní skupině pro životní prostředí byla otázka kvality povrchových vod rozsáhle diskutována a zde se také ukázalo, o jak složitou problematiku se jedná. Situaci nelze řešit jen jedním projektem, ale provázaným komplexem opatření na různých úrovních. V programu rozvoje Jihomoravského kraje se objevuje celkem 11 opatření a 39 aktivit ve dvou problémových okruzích (Vodní hospodářství a životní prostředí), jejich realizace směřuje přímo či nepřímo k vyřešení problému Brněnské přehrady. Přitom realizace opatření a aktivit spadá pod velmi široký okruh kompetentních orgánů, ale i soukromých subjektů, obcí, zájmových sdružení apod. V příloze přinášíme výtah těchto opatření z aktuální verze PRK (Programu rozvoje Jihomoravského kraje).

3. Aktivity Městské části Brno-Bystrc.

Vznik krajských samospráv tak znovu oživil naděje lidí a subjektů, které stav brněnské přehrady trápí. V září 2001 městská část Brno-Bystrc, na jejímž katastrální území Brněnská přehrada leží, uspořádala společně s vodohospodářskou technologií pracovní setkání odborníků i laiků s cílem dohodnout se na společném postupu, co dělat se zelenou přehradou. Na základě pracovního setkání zpracoval Doc. Ing. Blahoslav Maršálek, CSc., zastupující Biologický ústav akademie věd ČR a Association Flos Aque materiál s názvem „Základní (otevřené) schéma plánování obnovy Brněnské přehrady“. V tomto materiálu shrnul základní příčiny problémů vodního květu na Brněnské

přehradě navrhl seznam aktivit, které by bylo třeba v krátkodobém a střednědobém horizontu realizovat, aby došlo k trvalému zlepšení situace v nádrži. Dokument měl vyvolat širokou odbornou diskusi. Zároveň se díky aktivitě městské části a dalších zúčastněných problematika dostala do médií. Jedním ze závěrů probíhajících pracovních jednání byl návrh na vytvoření Obecně prospěšné společnosti Čistá přehrada, kterou by společně založilo několik zainteresovaných subjektů a jejímž posláním by bylo prosazovat a realizovat aktivity směřující k řešení problému. K založení společnosti nakonec nedošlo, spolupráce subjektů pokračovala na neformální úrovni nadále. .

4. Aktivity Jihomoravského kraje

20. února 2002 se u náměstka hejtmána Jihomoravského kraje Ing. Františka Polácha konala informativní schůzka, které se zúčastnili zástupci zainteresovaných organizací. Za ČSOP se této schůzky zúčastnila Ing. Jana Drápalová, která předložila písemně návrh na začlenění projektu vyčištění Brněnské přehrady a povodí Svatky jako pilotního projektu pro region NUTS 2 Jihovýchod, přizvat k jednání zástupce Jihlavského kraje a vytvořit řídicí a koordinační tým projektu. Na základě schůzky zpracoval Ing. Košacký materiál s názvem „Čistá Svatka pro potomstvo“ Návrh základního zadání projektu. V materiálu využil jak závěry Ing. Maršálka (Základní (otevřená) schéma plánování obnovy Brněnské přehrady), tak návrh ČSOP ohledně garance a řízení projektu. V materiálu rovněž vyjmenoval subjekty, které jsou kompetentní v jednotlivých souvisejících oblastech a další, které by měly být osloveny ke spolupráci. Navrhuje, že garantem (zadavatelem) projektu by měly být společně kraje Jihomoravský a Vysočina. Garant by měl jmenovat řídicí výbor, sestavený ze zástupců obou krajů a zástupců zainteresovaných organizací.

5. Aktivity nevládních ekologických organizací.

7. března 2002 –ČSOP Regionální sdružení v Brně uspořádalo kulatý stůl, na který pozvalo zástupce nevládních organizací a veřejnosti. Na kulatém stole byly diskutovány možnosti zapojení nevládních organizací do projektu a bylo rovněž navrženo vytvoření sítě nevládních organizací v povodí Svatky (obdobá Unie pro řeku Moravu) pro podporu aktivit v Povodí Svatky.

6. Aktivity odborných a vědeckých subjektů

22. května uspořádal Doc. Ing. Bohuslav Maršálek v prostorách AV ČR pracovní seminář, na kterém odborníci z různých pohledů diskutovali o problému cyanobakterií v brněnské přehradě, o možnosti spolupráce jednotlivých odborných institucí při řešení problému, o dostupnosti dat a podkladů pro rozhodování a o možnostech zpracování dat (informační systém k projektu). Diskuse ukázala, že existuje množství údajů a dat, spravovaných různými institucemi. Pro přípravu projektu by bylo třeba vytvořit informační systém projektu, do kterého by mohla být zpracována data od různých organizací a orgánů veřejné správy. Na pracovní seminář byli pozváni a zúčastnili se zástupci ČSOP a Unie pro řeku Moravu.

7. Aktivity města Brna

- V roce 2002 pokračoval odbor životního prostředí MMB v monitoringu mikroorganismů v nádrži. Městská hygienička sledovala kvalitu vody v nádrži z hlediska vlivů na zdraví občanů.
- 28. května konference uspořádalo město Brno konferenci „Čistá přehrada“. Pod záštitou primátora města Brna Petra Duchoně. Tématem konference bylo popsat příčiny výskytu cyanobakterií ve vodách Brněnské údolní nádrže“ a návrh na řešení

jejich postupného odstranění. Na konferenci byli pozváni zástupci institucí a orgánů veřejné správy, které mají správu povodí a kvalitu vody ve své kompetenci, zástupci odborných organizací, zástupci některých zájmových organizací. Zástupci nevládních ekologických organizací oficiálně pozváni nebyli. Na konferenci s vystoupili s odbornými příspěvky Dr. Gerhard Kirchner, vedoucí toxikologické laboratoře Institutu pro Umweltmedizin“ z Vídně, který shrnul výsledky opatření a zásahů ve slepých ramenech Dunaje ve Vídni, profesor Technické univerzity v Berlíně Prof.Dr Wilhelm Ripel, který v závěru svého příspěvku zdůraznil nezbytnost komplexního řešení a zapojení všech subjektů a organizací působících v povodí do společné „koalice“. Doc. Ing. Blahoslav maršálek, CSc. Botanický ústav experimentální fykologie a ekotoxikologie Akademie věd ČR v Brně a Ing. Josef Hejzlar, CSc z Jihočeské univerzity. Všichni výše jmenovaní odborníci se shodli na potřebě komplexního řešení, při kterém budou kombinována opatření v nádrži s opatřeními v celém povodí. Jako zásadní považovali radikální omezení přísunu živin do nádrže (dusík, fosfor). S odbornými referáty dále vystoupili zástupce Hydrobiologického ústavu AV A České Budějovice, VUT Brno Ing. Rudolf Milerski, RNDr Jan Pokorný, CSc., ředitel ENKI, o.p.s. Třeboň, Ing. Josef Gogela, vedoucí technického úseku Magistrátu města Brna, Ing. Václav Košacký, Povodí Moravy s.p. a místopředseda Komise životního prostředí rady Jihomoravského kraje, Ing. Miroslav Nováček, generální ředitel Brněnských vodáren a kanalizací, a.s., Doc. Ing. Jaroslav Hlaváč, technický náměstek generálního ředitele Vodárenské akciové společnosti, a.s. Brno.

- Po konferenci se v tisku vyjádřili zástupci města Brna i Jihomoravského kraje, že projekt má podporu a že budou realizovány konkrétní kroky k jeho naplnění. Sborník z konference pravděpodobně nevyšel.

8. Aktivity ČSOP v rámci projektu Prosazování trvale udržitelného rozvoje a zapojení veřejnosti.

14.listopadu 2002 uspořádalo ČSOP, Regionální sdružení v Brně workshop, kterého se zúčastnili zástupci akademické a výzkumné sféry, nevládních organizací zabývajících se dlouhodobě řešením kvality vody a legislativou a nezávislí odborníci. Zúčastnila se také vedoucí Odboru životního prostředí a zemědělství Jihomoravského kraje, Ing. Hubáčková a informovala, že Krajský úřad Jihomoravského kraje připravuje rozsáhlý projekt pozemkových úprav, jehož cílem bude zlepšit hospodaření v krajině a retenční schopnosti krajiny. V době pořádání workshopu již bylo zřejmé, že přes veřejně vyjádřenou podporu se v návrzích rozpočtů města Brna ani Jihomoravského kraje neobjevují finanční prostředky na přípravu projektu ani jeho organizační zabezpečení. Vzhledem k tomu, že předchozí konference a workshopy se soustředily především a odbornou stránku problému, pokusily se organizátoři workshopu přispět k diskusi o organizačním zabezpečení přípravy projektu a o analýzu příčin, proč se nedaří systémové řešení.

Závěrečné doporučení nevládního workshopu:

Při řešení kvality vody v nádržích a v řece Svatce je tedy nutné obrátit pozornost:

- k **bodovým zdrojům znečištění** – přimět znečišťovatele k odstraňování úživných látek z vypouštěných odpadních vod, včetně odpadních vod ze zemědělství,
- ke **znečišťování vody a k půdní erozi na ploše povodí** – snížit množství dusíku a fosforu uvolňovaného z půdy změnou hospodaření na zemědělské půdě, jednak zalesňováním a zatravňováním polí, jednak péčí o půdu a snižováním hnojivých dávek,
- k **samočisticí schopnosti vodních toků** – snížit množství dusíku a fosforu v povrchové vodě revitalizací vodních toků, výsadbou břehových porostů, vytvářením mokřadů s rákosinami,
- ke **znečišťování vody v nádržích** – snížit množství rozpustného fosforu v nádržích odtěžením či překrytím sedimentů kontaminovaných živinami, eliminací fosforu aerací, eventuálně odpouštěním vrstvy vody zatížené živinami z nádrže.

Jedná se o komplex zásahů v povodí a na vodních tocích, jejichž efekt zdaleka přesahuje problematiku trofie dvou nádrží a který by se měl uskutečnit v každém případě za účelem ochrany vodního prostředí, obnovy krajiny, včetně zvýšení jejího retenčního potenciálu (zmírnění důsledků povodní). Zdůvodnění projektu pak nespočívá pouze ve zlepšení funkcí nádrží Vír a Brno, ale v ozdravení celé krajiny. Na druhé straně je však otázkou do jaké hloubky by se měl propracovávat projekt omezení rozvoje vodního květu na nádržích Vír a Brno. Náročnější pojetí projektu by mělo smysl pokud by byla šance na realizaci rozsáhlých opatření. K tomu nejsou v dnešní době předpoklady.

Překážky systémového řešení problému

V současné době nejsou podmínky pro systémové řešení znečištění vody, resp. eutrofizace vodních nádrží. Stejně tak jako se desítky roků mluví a píše o půdní erozi, tak se i dlouhou dobu mluví o tomto problému, aniž by se jej podařilo řešit soustavněji. Úspěšné realizaci brání především dvě skutečnosti:

- znečišťovatelům vody se vyplácí vypouštění nedostatečně vyčištěné odpadní vody do řek. Náklady na vyčištění vody jsou větší než poplatky za znečištění vody. Zemědělci nejsou vystaveni sankcím za odnos orné půdy. Podnikatelé jsou v silné konkurenci nuceni myslet pouze na momentální zisk a nejsou schopni uvažovat v širších souvislostech,
- ve vodním hospodářství neexistuje instituce – správce, která by zodpovídala za ochranu a tvorbu vodního prostředí (kvalita a kvantita vody, vztah na ekosystémy, vztah na urbanizované prostředí) v krajině. Ve vodním hospodářství fungují zdeformované ekonomické vztahy. Neexistují zpětné ekonomické, informační a kontrolní vazby.

Možnosti systémového řešení problému

Ze zkušeností z vyspělých zemí (Francie) vyplývá, že situace v oblasti ochrany vod se změnila až v době, kdy se zakládaly Agentury povodí, které zodpovídaly za zlepšování vodního prostředí. Pomocí zvyšování poplatků za znečištění vody apod. se podařilo zastavit zhoršování stavu a posléze i jeho postupné zlepšování. Řízení i ekonomii Agentur ovlivňovaly samosprávné orgány, státní hospodářské orgány a další zainteresované instituce. Úspěšné příklady ze zahraničí mohou být vzorem pro úspěšné řešení problému zlepšení kvality vody v českých řekách. Za ochranu a tvorbu vodního prostředí by měly zodpovídat Agentury ochrany vod.

Agentury ochrany vod by měly zajišťovat veřejný zájem vyplývající z cílů a priorit stanovených v rámci ucelených povodí demokraticky ustanoveným orgánem (Komise Agentury ochrany vod) pomocí finančních nástrojů. Hlavním nástrojem Agentury k pozitivnímu nakládání s vodou a zlepšování stavu vodního prostředí, v rámci uceleného povodí, je finanční regulace spočívající ve stanovení výše a vybírání poplatků za prodej vody, za znečištění vody, za zhoršení vodního prostředí, za využití vodních toků a vodních děl a v přidělování příspěvků (subvencí, grantů, výhodných účelových půjček) poskytovaných aktivitám usilujícím o zkvalitnění systému. Příjmy z poplatků budou zdrojem financování příspěvků. Výše poplatků a příspěvků se postupně stane ekonomickým regulátorem zlepšování stavu vodního prostředí. Agentury, jako správci povodí, by měly být pověřeny správou státního majetku – základních prostředků na vodních tocích a pozemků sloužících k zajištění funkcí ve veřejném zájmu.

Předpoklady uskutečnění systémových organizačních změn

Založení Agentur ochrany vod by nemělo vyvolat podstatné zvýšení pracovníků ve vodním hospodářství. Pro tuto organizaci by mohla být vyčleněna část zaměstnanců státních podniků Povodí. Tato reorganizace se připravovala v polovině 90. let. Od podniků Povodí se tehdy měly „odtrhnout“ Ekologické agentury. Bohužel však k realizaci nedošlo. Prosazení rozsáhlé organizační změny nebude lehký úkol. Bude nutné lobovat pod záštitou vysokých funkcionářů a usilovat o převedení některých kompetencí na kraje (stanovení poplatků za znečištění a odběr vody). Nová struktura vodního hospodářství se musí promítnout do změny vodního zákona.

Krátkodobá opatření ke zlepšení čistoty vody v nádržích

Systémová opatření ke zlepšení kvality vody ve Svatce mají dlouhodobý charakter. Situace na nádržích Vír a Brno je však natolik naléhavá, že je nutné aspoň dílčími kroky dosáhnout částečného zlepšení současného stavu. Základní evidence o největších znečišťovateli existuje. S nimi je možné jednat o čištění odpadních vod a vytvořit s nimi společnost za účelem zajištění finančních prostředků z fondů Evropské unie a fondů životního prostředí.

Velké množství fosforu pochází z fosfátových pracích prášků. Za účelem omezení jejich používání je třeba zorganizovat ekovýchovnou kampaň (letáčky do domácností, plakáty do drogerií apod.), eventuálně podpořit zákonodárnou iniciativu kraje zaměřenou na zdanění či zákaz fosfátových pracích prostředků.

Dále zde existují některé konkrétní návrhy na eliminování obsahu fosforu v nádrži Brno:

- použití etážového odběru pro vypouštění vody z nádrže, eventuálně pomocí provizorního zařízení,
- použití aerátorů, příp. vypouštění vody po sezóně po úroveň hladiny stálého nadržení, eventuálně pod tuto hladinu,
- budování mokřadních zdrží v nichž se budou úživné látky odstraňovat biologicky.

Výše uvedené náměty by měli posoudit příslušní odborníci.

Zveřejňování problému a zapojování partnerů na úrovni kraje a NUTS II

Problematika výskytu sinic na vodních nádržích je tak závažný, složitý a obtížný problém, že k jeho úspěšnému vyřešení je nutné získat podporu politiků na všech úrovních (vláda, parlament, JMK, Kraj Vysočina, město Brno), odborná pracoviště (Hydrobiologický ústav České Budějovice, MU v Brně, VUT v Brně), ekologické nevládní organizace (RS ČSOP, Unie pro řeku Moravu), správce povodí (Povodí Moravy s.p. Brno). Zástupci Kraje by se měli prosadit do Mezinárodní komise pro ochranu Dunaje, Komise hraničních vod, Dunajského

environmentálního fora. Doporučujeme upořádat pracovní konferenci, která se nebude věnovat odborné stránce problému, ale organizačnímu zabezpečení projektu. Na toto pracovní jednání pozvat odborníky, kteří mají zkušenosti s organizováním podobných projektů v zahraničí a zástupce organizací, kteří mají zkušenosti s čerpáním prostředků EU. Provéřit, zda lze jako podklad pro formulování projektu využít Akční plán pro povodí Svratky, který zpracovává Povodí Moravy, s.p. jako pilotní projekt aplikace vodní legislativy EU v ČR. Připravit projednání záměru v orgánech NUTS 2 (Řídící a monitorovací výbor NUTS 2, Rada pro Region soudržnosti) s cílem zařadit ho do projektů spolufinancovaných z prostředků EU.

Projekt bude nezbytné prezentovat ve veřejných sdělovacích prostředcích, aby se pro podporu jeho realizace získala širší veřejná podpora. Vytvořit informační systém projektu (například na webových stránkách Jihomoravského kraje), kam se mohou hlásit zájemci o spolupráci a komunikaci a kde budou uveřejněny významné aktivity. Podpořit vznik sítě partnerů, kteří mají různou motivaci, ale společný cíl.

Bylo by účelné kontaktovat zahraniční odborníky, kteří se podíleli na úspěšných obdobných projektech (Balaton, Švýcarsko, Kanada) a mohli předat svoje zkušenosti.

Závěr:

V roce 2001 a 2002 proběhlo zatím nejvíc akcí a aktivit, směřujících k řešení problému Brněnské údolní nádrže. Vážnost problému si podle analýzy tisku a vystoupení zástupců Jihomoravského kraje a představitelů města Brna uvědomuje politická reprezentace jak kraje, tak města. Rozsáhlost problému, neexistence jednoduchých opatření s okamžitým efektem, předpokládané vysoké náklady a nutnost koordinace činnosti mnoha subjektů je příčinou, že zatím projekt nebyl zformulován a předložen orgánům veřejné správy. Podle analýzy internetových stránek zainteresovaných organizací (Jihomoravský kraj, město Brno, Povodí Moravy s.p. apod.) je zřejmé, že řešení problému není zatím pro většinu z nich prioritou. V rozpočtu Jihomoravského kraje nejsou na rok 2003 vyčleněny žádné finanční prostředky na organizační zabezpečení projektu.

Závěry seminářů, konferencí a workshopů se shodují v tom, že se jedná o problém systémový, jehož řešení předpokládá změny v celém povodí. Nelze očekávat efekt v krátkodobém horizontu. Nicméně považují problém za tak závažný, že by se s jeho řešením mělo začít co nejdříve. Část opatření bude muset Česká republika učinit proto, aby splnila podmínky evropské legislativy o vodách. Znečišťovatelé budou v budoucnu vystaveni mnohem větším poplatkům za znečištění, takže jsou rovněž motivováni ke spolupráci. Česká republika bude hledat kvalitní projekty, které budou moci být financovány ze zdrojů EU. Životní prostředí a doprava přitom patří mezi prioritní oblasti, do kterých mají být tyto zdroje směřovány. Zatímco v oblasti dopravy má ČR projektů dost, v oblasti životního prostředí není zatím dostatek projektů připraveno. Chceme-li tedy čistou přehradu pro naše děti, musíme tuto šanci využít..

Příloha: Vybraná opatření z Programu rozvoje kraje se vztahem k projektu Čistá přehrada

Problémová oblast D2: VODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ

Cíl 2: Zabezpečit dostatečný objem kvalitní pitné vody z povrchových a z podzemních zdrojů a její dodávky technicky dokonalými veřejnými vodovody. Zajistit důslednou ochranu vodních zdrojů v nezbytném rozsahu a čistotu povrchových vod především napojením sídel na kanalizační soustavy a ČOV a ochranu před účinky velkých vod.

Opatření 2.1: Zajištění dodávky dostatečného objemu pitné vody, včetně předpokládaného rozvoje, ve všech oblastech kraje.

Stručná charakteristika:

Rekonstrukce, obnova a ochrana vodních zdrojů s cílem zvýšení kvality pitné vody. Rekonstrukce a údržba vodovodních sítí s cílem snižovat ztráty pro rozvod vody a zvyšovat jejich kvalitu. Sdružování veřejných vodovodů do větších vodárenských systémů.

Aktivita naplňující opatření:

- **Omezení antropogenních vlivů na povrchové a podzemní zdroje pitné vody.**

Opatření 2.2: Zajištění odkanalizování odpadních vod. Likvidace odpadních vod ze všech sídel kraje na úrovni požadavků daných stávající legislativou.

Stručná charakteristika:

Územně-technická, předprojektová a projektová příprava a realizace výstavby (dostavby) kanalizačních sítí a ČOV ve všech sídlech kraje. Preference sdružených kanalizačních systémů a odkanalizování sídel ve specifických oblastech kraje. Kanalizační sítě v nížinatých a rovinatých polohách.

Aktivita naplňující opatření:

- **Zpracování přípravné a projektové dokumentace výstavby (dostavby, modernizace) kanalizačních sítí a ČOV.**
- **Výstavba kanalizačních sítí s odpovídající koncovkou čištění odpadních vod.**
- **Provádění rekonstrukcí a intenzifikací čistíren odpadních vod s kapacitou větší než 5 000 EO.**
- **Rekonstrukce nevyhovujících (zastaralých) kanalizačních systémů.**
- **Zlepšení úrovně obsluhy technické infrastruktury.**

Opatření 2.3: Ochrana území před účinky velkých vod včetně snížení odtoků z malých a velmi malých povodí a souvisejících protierozních opatření.

Stručná charakteristika:

Zlepšování vybavení hydrometeorologické služby a správců toků měřicí a komunikační technikou pro hlášenou a varovnou službu. Vypracování a přijetí koncepce dobudování ochranných opatření pro lokality s nedostatečnou ochranou a určení zodpovědnosti za uskutečnění navržených opatření. Zavedení nácviku chování v krizových situacích v ohrožených lokalitách pro dotčené obyvatelstvo. Určení priorit a přijetí programu pro postupné omezování erozního ohrožení s významnými vazbami na ohrožení zástavby, stav toků a vod.

Aktivita naplňující opatření:

- **Příprava projektů revitalizace říčních systémů, resp. přirozené ochrany proti povodním.**

- **Realizace protipovodňových opatření na základě diferenciací cílů a plánu oblasti povodí a programu opatření dle vodního zákona.**

Opatření 2.4: Odstranění eutrofizace povrchových vod.

Stručná charakteristika:

Zpracování koncepce pro postupné odstraňování eutrofizace vodních útvarů snížením přísunu biogenních prvků (fosforu a dusíku) z bodových a plošných zdrojů znečištění.

Příprava a realizace opatření pro intenzifikaci odstraňování fosforu a dusíku na ČOV z aglomerací nad 10 000 ekvivalentních obyvatel, případně menších, pokud to místní poměry vyžadují. Zpracování programů a podpora postupného zavádění kodexu správné zemědělské praxe (postupů) u jednotlivých zemědělských subjektů. Do r. 2005 programově podpořit lepší dostupnost bezfosfátových pracích prášků pro spotřebitele.

Aktivity naplňující opatření:

- **Vypracování koncepce pro postupné odstraňování eutrofizace vodních útvarů snížením přísunu biogenních prvků (fosforu a dusíku) z bodových a plošných znečištění.**

**PROBLÉMOVÝ OKRUH E:
životní prostředí a přírodní zdroje**

Problémová oblast E1: REVITALIZACE ÚZEMÍ

Cíl 1: Zavedení systému trvale udržitelného rozvoje v ochraně a tvorbě kulturní krajiny s eliminováním dopadů vlivů lidské činnosti na životní prostředí.

Opatření 1.1: Integrace programů revitalizace a využívání krajiny.

Stručná charakteristika:

Urychlené vyřešení pozemkových úprav nezbytných pro provádění nutných krajinných opatření. Koncentrace úsilí na integraci hlavních aktivit v revitalizaci krajiny a budování ÚSES, zejména v oblastech s vysokou intenzitou zemědělské výroby.

Aktivity naplňující opatření:

- **Projektová příprava a provedení jednoduchých pozemkových úprav ve vztahu k chráněným územím, významným krajinným prvkům a územním systémům ekologické stability krajiny (ÚSES).**
- **Vypracování projektů a realizace krajinných úprav.**
- **Podpora projektů rozvoje ekonomických aktivit v souladu s programy ekologické obnovy krajiny.**

Opatření 1.2: Podpora revitalizace říčních systémů a realizace k přírodě šetrných protipovodňových opatření.

Stručná charakteristika:

Urychlené dopracování revitalizačních a protipovodňových opatření v povodí všech větších řek v kraji a jejich postupná realizace. Provádění opatření ve smyslu "Raamsarské konvence" v nivách řek, zaměřené zejména na jejich zákonnou ochranu. Podpora provádění preventivní údržby vodních toků, spojené s revitalizačními a případně i s místními protipovodňovými opatřeními.

Aktivity naplňující opatření:

- **Příprava projektů revitalizace říčních systémů, resp. přirozené ochrany proti povodním.**

- Realizace revitalizačních opatření včetně obnovy přirozených retenčních prvků.
- Realizace protipovodňových opatření na základě diferenciací cílů (usměrnění záplav, resp. ochrana před ničivými účinky povodní).
- Rozšíření stávajících lesních pozemků a ochranných pásů lesa a přiměřené uplatnění produkčně vhodných druhů dřevin.
- Realizace protierozních opatření a opatření na zvýšení retenční schopnosti zemědělské a lesní krajiny.

Opatření 1.3: Zlepšení kvality povrchových vod a důsledná ochrana podzemních vodních zdrojů.

Stručná charakteristika:

Výstavba, dostavba, modernizace a intenzifikace kanalizačních sítí a ČOV v souladu se standardy EU. Podpora alternativních technologií čištění odpadních vod zejména u malých či speciálních zdrojů znečištění. Obnova aluviálních lučních porostů a zatravnění pásem hygienické ochrany vodních zdrojů. Vycházejí z “Úmluvy o spolupráci pro ochranu využitelnosti Dunaje” pro povodí Moravy.

Aktivity naplňující opatření:

- Výstavba nových ČOV a intenzifikace stávajících ČOV s cílem zvýšení kapacity čištění vod, účinnosti a schopnosti odstraňování nutrientů (dusíkaté látky, fosfor).
- Dostavba kanalizačních sběračů v urbanizovaných částech regionu.
- Výstavba kanalizačních sítí, umožňujících napojení obyvatel na ČOV.
- Zavádění šetrných technologií do výroby.
- Přehodnocení rozsahu ochranných pásem vodních zdrojů (OPVZ).
- Obnova aluviálních lučních porostů.

Opatření 1.6: Podpora opatření k ochraně půdy, odstranění ekologických zátěží a zlepšení nakládání s odpady.

Stručná charakteristika:

Rozvoj zemědělských a lesnických činností k ochraně půdy. Podpora zavádění biologických postupů při odstraňování znečištění půdy. Podpora technologií omezujících nároky na skládkování odpadů a obalů. Podpora odstraňování starých ekologických zátěží, rekultivace starých skládek a prostorů po vytěžených ložiscích nerostných surovin. Revize rozsahu CHLÚ s následnou iniciací případného odpisu zásob a zrušení ochrany v oblastech s neperspektivní možností těžby k zajištění možnosti rozvoje území.

Aktivity naplňující opatření:

- Rozvoj zemědělských a lesnických činností v souladu s udržitelným rozvojem.
- Podpora projektů zavádějících biodegradabilní postupy při dekontaminaci půd.

Problémová oblast E2: ROZVOJ ÚZEMÍ

Cíl 2: Vytvořit závazné koncepce rozvoje a udržování kvality životního prostředí včetně kontrolních mechanismů, omezovat spotřebu neobnovitelných zdrojů energie a surovin, preferovat rozvoj a produkci obnovitelných energetických a surovinových zdrojů.

Opatření 2.1: Podpora vytváření koncepcí ochrany životního prostředí měst a obcí a jejich postupná realizace.

Stručná charakteristika:

Vytváření a postupná realizace ucelených rozvojových koncepcí je vyšší způsob ochrany životního prostředí. Využívání místních znalostí území a jeho problematiky. Vypracování environmentálních koncepcí mikroregionů, měst a obcí za aktivní účasti veřejnosti včetně podnikatelských aktivit, klíčová podmínka pro zlepšování ŽP a trvalé péče o něj v intencích Agendy 21 a TUR. Veřejná kontrolovatelnost naplňování rozvojových koncepcí. Zapojení sdružení, spolků, nestátních neziskových organizací do vytváření a schvalování koncepcí.

Aktivity naplňující opatření:

- **Vytváření a realizace ucelených environmentálních koncepcí obcí, měst a mikroregionů s využitím regionální znalostní báze, za účasti veřejnosti při rozhodování.**
- **Podpora environmentálně orientovaných nestátních neziskových organizací.**
- **Podpora pilotních projektů udržitelného místního a regionálního rozvoje založeného na principech Místní Agendy 21.**
- **Podpora zavádění ekologických manažerských systémů v průmyslových podnicích.**
- **Podpora systémů ekologické výchovy a poradenství, zahrnující široké spektrum organizací, sdružení, spolků.**

Opatření 2.2: Podpora rozvoje ochrany ŽP zejména v ekonomické sféře.

Stručná charakteristika:

Podpora zavedení ekologického manažerského systému jako nedílné součásti vrcholového řízení podniků. Koordinace činnosti a rozvoje podniků s koncepční environmentální ochranou území. Modernizace a technologický rozvoj produkce v souladu s ochranou ŽP. Průběžné porovnávání ekologických manažerských přístupů se standardy EU. Podpora opatření na úspory energií a materiálu na jednotku produkce. Snižování emisí produkovaných technologií. Podpora rozvoje a vyššího využití hromadné dopravy včetně dopravy zboží, s preferencí železniční dopravy. Podpora rozvoje maloodpadové technologie a úrovně čištění odpadních vod z výroby. Provádění trvalého a účinného ekologického vzdělávání a osvěty na všech úrovních řízení podniku.

Aktivity naplňující opatření:

- **Podpora projektů omezujících emise do povrchových vod a ovzduší.**
- **Podpora projektů omezujících kontaminaci horninového prostředí a podzemních vod.**
- **Podpora zavádění systémů environmentálního managementu.**

Opatření 2.3: Podpora rozvoje systému ekologické výchovy, vzdělávání a osvěty.

Stručná charakteristika:

Podpora systému ekologické výchovy, osvěty a poradenství, zahrnující široké spektrum organizací. Vytvoření sítí ekologických poraden pro veřejnost a středisek ekologické výchovy. Podpora rozpracování a realizace projektů místně udržitelného rozvoje, vycházejícího z Agendy 21. Tvorba

programů ekologického vzdělávání s institucionální spoluprací (školství, neziskové organizace, informační média). Podpora poradenské činnosti nestátních neziskových organizací.

Aktivita naplňující opatření:

- **Vytvoření systému environmentální osvěty, výchovy a vzdělávání na krajské a místní úrovni.**
- **Podpora projektů zapojování veřejnosti do rozhodování v oblasti životního prostředí (EIA, SEA, ÚPD).**
- **Podpora projektů na uplatňování práva na informace.**
- **Podpora projektů uplatňování Aarhuské úmluvy na krajské a místní úrovni.**
- **Podpora projektů Místní Agendy 21.**
- **Podpora uplatňování tzv. dobrovolných nástrojů (EMAS).**

PZN: Vybraná opatření a navrhované aktivity s přímým nebo nepřímým dopadem na zlepšení kvality povrchových vod a zmírnění problémů v brněnské nádrži.